

zadtól léteztek ugyan, de a népszerűségük és elérhetőségük meglehetősen korlátozott volt. Az 1980-as évek derekán a 21–44 éves korosztálynak kevesebb, mint 2%-a használta ezt a szolgáltatást. Mára viszont úgy tűnik, hogy ezek az online oldalak nagy áttörést értek el.

A társskereső felületek elsőként az Egyesült Államokban jelentek meg az 1990-es években, számuk napjainkig folyamatosan növekszik. Franciaországban jelenleg több száz társskereső oldal érhető el az interneten. Egy 2006-ban elvégzett kutatás szerint – annak ellenére, hogy a francia háztartások csupán 42%-a rendelkezett internet-hozzáféréssel – a válaszadók 10%-a járt már ilyen oldalon, és ez a látogatottság folyamatosan növekszik. 2013-ban 26–65 év közöttiek 14%-a kattintott efféle honlapra, és becslés alapján elmondható, hogy a 18–65 évesek esetében ez az arány 16–18% körül mozog. Ez nem mutat ugyan drámai növekedést, de az bizonyos, hogy a népszerűségük sokkal nagyobb Franciaországban, mint bármelyik más országban. Példának okáért az Egyesült Államokban a 18 év feletti lakosság esetében ez a szám csupán 9%.

Az internet elterjedésével párhuzamosan a felhasználók összetétele is változott. 2006-ban még kétszer annyi felsőfokú végzettséggel rendelkező látogatója volt ezen oldalnak, mint fizikai munkás (13%, illetve 6%). Hét évvel később ez a szakadék jelentősen csökkent (16% és 13%). A földrajzi határok is kiszélesedtek. Korábban a városi lakosság alkotta a felhasználói réteg tetemes részét, különösen a párizsiak, napjainkra már az egész országra kiterjed a lefedettségük. Azonban az összkép – ahogyan azt a bevezetőben is jelzi a szerző – kissé összetettebb. Igaz ugyan, hogy a társskereső oldalak látogatóinak száma megnőtt, és a földrajzi határok is kitolódtak, de a felhasználói csoportok különböző szempontok szerint szegmentáltak, például kor, vallás, lakhely, szociális háttér stb. szerint.

A nemek között is eltérőek a felhasználási szokások. Általánosságban elmondható, hogy a harminc évnél fiatalabbak között a legnépszerűbbek az ilyen oldalak, ez egyrészt betudható természetesen annak, hogy ez a generáció a digitális korban szocializálódott, másrészt – és inkább innen gyökerezethető minden – ebben a korcsoportban a legnagyobb az egyedülállóak száma, különösen a férfiak között. Ezt mutatja a regisztráltak száma is, ugyanis a 26–30 év közötti férfiak 36%-a, míg a

nőknek csupán 23%-a iratkozott fel ilyen oldalra. A nemek aránya a kor előre haladtával kiegyenlítődik, majd a 46 év felettiekénél már a nők irányába billen, hisz idősebb korban több nő él egyedül, mint férfi.

A használat módjában is különbségek mutatkoznak a nemek között. Általánosságban elmondható, hogy a férfiak nagyobb hajlandóságot mutatnak arra, hogy fizessenek a regisztrációért, mint a nők. A férfiak csaknem fele (45%), míg a nőknek csupán 18%-a tett így.

Annak ellenére, hogy a társskereső oldalak népszerűsége töretlen, a felhasználók száma ugrásszerűen nő, és a földrajzi határok gyakorlatilag eltűntek, a tartós párkapcsolatok kialakulásában mégis kevés szerepet játszanak. 2005 és 2013 között a párkapcsolatba lépőknek kevesebb, mint 9%-a találta meg ily módon a társát. A társskereső oldalak az 50. helyre szorultak azon a listán, ahol összegyűjtötték, hogy ki hol talált párra. Előkelőbb helyen végzett például a munkahely, egy parti a barátokkal, egy közösségi hely, vagy akár valakinek az otthona. A közhiedelemmel ellentétben a partner megtalálásának nem az online felületek a legfőbb csatornái. Kivételt képeznek ez alól az azonos nemű párok, 2005 és 2013 között a megkérdezettek egyharmada találta meg azonos nemű társát az internet segítségével.

Összegzésként elmondható, hogy – bár az online társskereső oldalak felébresztik az emberek kíváncsiságát, és egyre szélesebb körben elterjednek, a párkapcsolatra vágyók a társkeresésnek inkább valamilyen hagyományosabb módját választják.

TÁRGYSZAVAK: társkeresés, internet, nemek szerinti különbség, Franciaország

KÁLMÁN RITA

Társadalom

68/2016

Miért lényegesek a képességek? A felnőttek kompetenciafelmérésének további eredményei

Andreas Schleicher: Why skills matter. Further results from the survey on adult skills Presentation, OECD, 2016. 59 slide

URL: <http://www.oecd.org/skills/piaac/aboutpiaac.htm>

„A képességek a XXI. század globális valutájává lettek” – vélekedett Angel Gurria, a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) főtitkára. Ezzel összhangban, a már munkában álló felnőttek képességeit és készségeit térképezi fel nyolcadik éve az OECD nagyszabású vizsgálatsorozata, amelynek elnevezése *Programme for the International Assessment of Adult Competencies* (PIACC). A felnőttek képességeit és készségeit feltáró nemzetközi felvétel a harmadik fordulójánál tart. A 2008 és 2013 közötti első körben 23 állam vett részt, a másodikban 2012 és 2016 között további kilenc, míg a harmadik fordulóban (2016 és 2019 között) újabb öt – úgy, hogy az Egyesült Államokban ismét sor került rá. A kezdeményezéshez nemcsak a szervezet tagállamai csatlakoztak, hanem partnerországi minőségben például Oroszország, Indonézia, Litvánia is. Magyarország a program harmadik fordulójában vesz részt.¹

A felvétel minden országban ötezer (esetenként jóval több), 16–65 év közötti foglalkoztatottat érint. Az adatfelvétel otthonukban történik, interneten vagy papír alapú kérdőívvel. A vizsgálat újító jelleggel a munkahelyi követelményeket állítja előtérbe, ezek szemszögéből kérdezi a foglalkoztatott felnőtteket a feladataik ellátásához szükséges képességekről és készségekről általában, ezen belül tudakolva, milyen intenzitással, mekkora gyakorisággal alkalmazzák ezeket munkájuk során. Egyúttal információt gyűjt a munkavégzéshez igényelt képességek négy általános kategóriájáról: az értelmi, a társasági és az interaktív, a fizikai jellegű, végül pedig a tanulási képességekről. Az első csoportba az olvasás, írás, a matematika és az infokommunikációs eszközök használata tartozik. A második érinti a megkérdezett együttműködési hajlandóságát, azt, hogy mennyiben tervezi meg előre munkáját, miként használja fel saját (és mások) idejét, valamint kitér a tárgyalási és kommunikációs készségekre, az

ügyfelekhez való viszonyra. A fizikai képességek feltérképezésekor felméri mind az általános-, mind a finom motoros tevékenységeket. A tanulás nem csupán magát a tanulási hajlandóságot fedi, hanem a többiek eligazítását, és a lépéstartást a szakterület legfrissebb fejleményeivel. Ráadásként érdeklődnek az iránt, milyen módon használja a megkérdezett az infokommunikációs eszközöket a munkahelyén és otthonában.

A felmérés első két fordulóján 215 ezer megkérdezett adatait vették fel (a legnagyobb minta 27 300 fős volt Kanadában). Az eredményeket ismertette Andreas Schleicher, az OECD oktatásért és képességfelmérésért felelős igazgatója kitér rá, hogy becslések szerint az oktatás fejlődése a tagállamokban az elmúlt fél évszázad során a bruttó hazai termék (GDP) növekményének felét eredményezte, a népesség minden egyes, oktatásban töltött esztendeje átlagosan az egy főre jutó GDP-t mintegy kilenc százalékponttal növelte. Ugyanakkor a szervezet országaiban a nők foglalkoztatási rátája tizenhárom százalékponttal elmarad a férfiakétól. Megállapítható, hogy egyre nagyobb a szerepük a formális oktatáson túl szerzett ismereteknek. Az ismertetés áttekinti a jól teljesítő országok teljesítményéből levonható tanulságokat – így az olyan előnyöket, amelyek a kora gyermekkorban kezdődő foglalkozásokból, a képzésre alkalmat teremtő formákból és ösztönzőkből, a tanulást szívüggé tévő szemléletből, a munka és tanulás kapcsolatának erősítéséből, a rugalmas munkavégzés és a távtanulás bevezetéséből fakadnak.

TÁRGYSZAVAK: felnőttek készségfelmérése, munkavégzés, továbbképzés, PIACC

HOLKA LÁSZLÓ

69/2016

A tudásmunkás halott: mi a helyzet a szakmákkal?

Jadranka Švarc: The knowledge worker is dead: what about professions?

Current Sociology, 2016. 3. sz. 392–410. p.

URL: <http://csi.sagepub.com/content/64/3/392.full.pdf+html>

DOI: 0.1177/0011392115591611

A két évtizede készített előrejelzésekkel ellentétben napjainkra mégsem vált korszakalkotó erővé, nem lett a szolgáltatásokra kihegyezett, tudásala-

¹ Magyarország 2014 decemberében jelentette be csatlakozását a programhoz, az Emberi Erőforrások Minisztériuma (EMMI) és a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) vezető szakembereiből álló irányító testülete 2015 februárjában alakult. A felmérésben ötezer fő fog részt venni, eredményei hozzájárulhatnak a szakképzés és a felnőttképzés fejlesztéséhez, támpontokat nyújthatnak a foglalkoztatáspolitikára, a köznevelés és a felsőoktatás szakemberi számára:

<http://www.kormany.hu/hu/nemzetgazdasagi-miniszterium/ado-es-penzugyekert-felelos-allamtitkarsag/hirek/elindult-a-hazai-felnottkompetencia-meresi-program>

A felmérés terepróbjára idén zajlik, maga a felvétel jövőre esedékes: <https://piaac.nive.hu/>

pú társadalom pillére a felkészült, ismereteit nap mint nap kamatoztató tudásmunkás.¹ Az állítás levezethető a tudásigényes szakmákra vonatkozó statisztikákból, következményeképpen pedig kiigazításra szorulnak a „szakma” és a „szakmaiság” fogalmi keretei – állítja a zágrábi Ivo Pilar Társadalomtudományi Intézet munkatársa. Ezek a keretek radikálisan átalakultak: az ipari társadalmak viszonyait tükröző, meghatározott munkaidővel és munkahellyel, biztos állásokkal jellemezhető szakmaiságot, amely az adott társadalmakban uralkodó technokrata felfogáson alapult, felváltotta a posztindusztriális társadalmak átmenetiséget hozó világa. A szolgáltatások terjedése nyomán olyan műszaki-gazdasági modell alakult ki, amely az iparban alacsony munkaintenzitást igényel, a domináns helyzetbe jutó szolgáltatások terén pedig elterjedtek a hagyományos szakmaiság rendjéhez nem igazodó foglalkozások. A „harmadik ipari forradalom” következtében nagy valószínűséggel gyökeresen átalakulnak az ipari társadalom korában a munkára és a foglalkozásokra vonatkozó, jelenleg is érvényes nézetek, s velük a szakmákról és a szakmaiságról alkotott felfogás. A gyökeres átalakulások ellenére a szakmaiság hagyományos normái és értékei megőrzik elsőrendű fontosságukat: gyakorlati megfontolások arra intenek, hogy az ügyfeleket és a fogyasztókat meg kell óvni a silány termékektől és szolgáltatásoktól. A szakmaiság fogalomváltozásainak követésével pedig teljesülhet az a követelmény, hogy az értelmiséget és a magasan képzett munkaerőt megóvják a bizonytalan, átmeneti léthelyzetektől.

Az 1990-es években még ígéretesnek tűnő tudásmunkások letűnése részben annak a következménye, hogy a high-tech iparágak egybeolvadtak a szolgáltatási szektorral; a szerző szerint szerepük megítélését – akárcsak a tudásintenzívnek nevezett tevékenységeket –, a hivatalos statisztika egyáltalán nem könnyíti meg. Egyenesen félrevezetőnek tartja azokat az elemzéseket, mérlegeléseket, amelyek a NACE3 (magyar megfelelője a Tevékenységek Egységes Ágazati Osztályozási Rendszere, a TEÁOR) alapján készülnek. Mind az Eurostat, mind a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) hangsúlyozza: a tudásintenzív szektorok és munka-

helyek felé történő elmozdulást jelzi a munkavállalók emelkedő végzettségi és szakképzettségi szintje, az alacsonyabb felkészültségű munkaerő arányának csökkenése. Az EU elemzése szerint 2009-ben a tudásintenzív tevékenységeket végzők aránya az összes foglalkoztatotton belül átlagosan 35% volt, a tudásintenzív szolgáltatások 38,1%-ukat alkalmazták. Tüzetesebben szemügyre véve a szóban forgó szektorok és munkavállalók besorolását kiderül, hogy a fogalmi lehatárolások egyik esetben sem pontosak. A tudásalapú szektorokat a hivatalos európai statisztikák rendszerint a tudásintenzív tevékenységeket végzők (KIA, knowledge intensive activities) jelenlétével azonosítják – ezek felölelik az összes olyan NACE szerinti foglalkozást, ahol az alkalmazottak egyharmada felsőfokú végzettséggel rendelkezik, vajmi keveset árulva el az egyes állások valódi tudásigényéről. A tudásintenzív tevékenységek kiterjednek mind a high-tech iparágakra, mind a tudásintenzív szolgáltatásokra (KIS, knowledge intensive services), ez utóbbi négy alcsoportra oszlik. A szerző szerint nehezen érthető, minek alapján kerültek be a KIS csoportjába bizonyos foglalkozások, és miért maradtak ki olyanok, amelyek pedig eleget tesznek a felsőfokú végzettség formális kritériumának. Példaként említi a tudásintenzívnek minősített kiadói, ingatlanközvetítői tevékenységeket, holott ezek tudásalapja vélhetően általános, nem igényel különleges felkészültséget – a műsorkészítéshez, filmgyártáshoz, szórakoztatáshoz, idegenforgalmi tevékenységekhez hasonlóan, amelyek inkább a kulturális vagy kreatív, mint a tudásintenzív foglalkozásokhoz sorolandók. A tudásintenzív tevékenységek (KIA) meghatározása ráadásul nem követi a high-tech és low-tech iparágak meghatározásánál az OECD által alkalmazott kutatásintenzitási mutatókat sem, amely a speciális termékek előállításához szükséges kutatási fejlesztési ráfordításokat az egyéb üzleti tételekhez (eladások volumene) viszonyítja. Így azután számos, KIA alá sorolt foglalkozás közelebb áll az alacsony bérezésű, egyben alacsony szakképzettségi szinttel járó foglalkozáshoz, mint a kutatás-fejlesztést végző, vagy a high-tech jellegű iparágak által igényelt munkákhoz.

A tudásalapú foglalkozások szűkebb lehatárolása azt mutatja, hogy a magas, vagy közepesen high-tech-nek minősülő iparágakban az összes foglalkoztatottnak csupán 5,7%-a dolgozik, míg az üzleti szférára korlátozva a tudásintenzív tevékenységet végzők esetében az eredmény 13,4% lesz. Kutatói vélemények szerint a tudásmunkások

¹ A fogalmat Peter F. Drucker (1909–2005) újságíró, vállalatvezetési tanácsadó vezette be, aki *The age of discontinuity. Guidelines to our changing society* (1969) című könyvében fejtette ki a tudásalapú gazdaságra vonatkozó elképzeléseit.

szerepének tisztázása azért maradhatott el, mert nem vizsgálták munkájuk valódi tartalmát, ennek híján csak részleges és leegyszerűsítő kép nyerhető róluk. Az ezredforduló óta végbemenő változások, a kulturális és kreatív iparágak felemelkedése, a szakmává alakuló foglalkozások jelentkezése megköveteli, hogy a végbemenő társadalmi-gazdasági folyamatok nyomon követése érdekében a statisztika újragondolja a szakmai besorolások fogalmi rendszerét.

TÁRGYSZAVAK: tudásmunkás, tudásintenzív tevékenységek, szakmák besorolása, NACE, TEÁOR

HOLKA LÁSZLÓ

70/2016

Tudományos haladás, kockázatok és fejlődés: a tudománnyal szembeni felfogások magyarázata nemzetközi szinten

Anne M. Price – Lindsey P. Peterson: Scientific progress, risk, and development. Explaining attitudes towards science cross-nationally *International Sociology*, 2016. 1. sz. 57–80. p.

URL: <http://iss.sagepub.com/content/31/1/57.full.pdf+html>

DOI: [10.1177/0268580915614593](https://doi.org/10.1177/0268580915614593)

Megrendült a tudomány iránti bizalom a fejlett országokban, a haladással járó kockázatok egyre nagyobb félelmeket ébresztenek – az összejtudomány, az emberi tevékenység okozta éghajlatváltozás, a génmódosított élelmiszerek felbukkanása egyre jobban megosztja a közvéleményt. A jelenség tudományos igényű feltárására az ipari országokban történtek erőfeszítések, ám a kutatók látóköréből kimaradtak a fejlődő országok. A szerzők ezt a hiányt igyekeztek pótolni, elméleti áttekintést adva a tudománnyal szembeni magatartások magyarázatairól. A tudomány iránti bizalom a bizonytalanságok osztályozásából vezethető le, ebben a fenyegetések fogalma a természeti csapásokat fedi, a kockázatoké pedig az egyéneket vagy társadalmakat érintő, kiszámítható valószínűségeket. Mellettük a művi bizonytalanságok a társadalmilag beágyazott, közösségileg fellépő kockázatokat jelentik, mint például a globális gazdasági válságok. A tudomány iránti bizalom a háromféle bizonytalanság egyének általi felfogásából vezethető le, közülük a művi bizonytalanságok befolyása a legnagyobb, mivel a tudom-

mányos haladás nem szándékolt, ám közvetlen hatásait képviselik. A tanulmány a World Values Survey 2010 és 2014 között hat hullámban lebonyolított vizsgálatának adatait használta dummy változók megalkotására, összefüggésbe hozva három kérdésüknek egy tízfokú skálán való besorolásával (1. a tudomány és a technológia egészségesebbé, könnyebbé és kényelmesebbé teszi életünket; 2. a világ jobb, vagy rosszabb lett a tudomány és a technológia miatt). Az elemzést összesen 47 országra vonatkozóan végezték el. A tudománnyal szembeni felfogások vizsgálatára hierarchikus, magyarázó változókkal ellátott modellt alkalmaztak: a fejlettség szintjére, a felsőfokú végzettségre, az internet-hozzáférésre és az egészségi állapotra, egyéni és országos változatokkal. Az elemzés főbb megállapításai szerint a férfiak, a fiatalok, a házasok, a magasabb iskolai végzettségűek, a kevésbé vallásosak, a társadalmi szempontból liberálisok, politikailag konzervatívok inkább vélik úgy, hogy a tudomány jobbá teszi az életet. A szegénység véletlen körülményei között élők, az egészségügyi ellátást nélkülözők bizalmatlanok a tudománnyal szemben. Az információforrások szemügyre vételével megállapítható, hogy a televíziót nézők inkább hajlamosak a kételkedésre, mint azok, akik naponta más forrásokból tájékozódnak. Végül a jómódú, posztmaterialis társadalmak tagjai csekély bizalommal szemlélik a tudományt.

TÁRGYSZAVAK: tudományos haladás, bizalom, kockázat, nemzetközi összehasonlítás

HOLKA LÁSZLÓ

71/2016

A boldogságzakadék Kelet-Európában

Simeon Djankov – Elena Nikolova – Jan Zilinsky: The happiness gap in Eastern Europe

Journal of Comparative Economics, 2016. 1. sz. 108–124. p.

URL: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0147596715000888>

DOI: [10.1016/j.jce.2015.10.006](https://doi.org/10.1016/j.jce.2015.10.006)

Kelet-Európa polgárai változatlanul kevésbé elégedettek életükkel, mint a földrész nyugati részének lakosai: a szakadék az ellenkező értelmű jóslatok ellenére hosszú idő óta fennáll. Létezését alátámasztja számos kovariáns vizsgálata, az életszínvonal összetevőitől a várható élettartamon keresztül a

vallásig. A szerzők szerint a szakadékot a volt szocialista országok polgárainak a kormányaikról alkotott felfogása magyarázza. A rendszerváltást követő gazdasági és politikai reformok okozta nehézségek elviselése nem nyerte el jutalmát; az étellel való elégedettség a nemzetközi besorolások szerint Ukrajnában és Oroszországban elmarad a Bangladesben és Szenegálban kimutatott szinttől; a magyarok kevésbé elégedettek, mint a koszovóiak és a mongolok. A szerzők következtetéseiket abból az összegzésből vonták le, amelynek alapját idősorok alkotják, amelyek 82 országban az 1990 és 2014 között végzett kutatások eredményei alapján készültek. Az alapadatokhoz négyféle felmérés hozzájárulást használtak fel. A Pew Global Attitudes Survey 2001 óta pásztázza az elégedettséget, országonként átlagosan ezer megkérdezett véleményét tudakolva. Igénybe vették továbbá az Európai Bizottságnak 1973 óta lebonyolított Eurobarometer vizsgálatait, amelyeket évente 2–5 alkalommal végeznek ugyancsak ezer fő megkérdezésével (Németországban 1 500 fő). Harmadikként a European Values Studies reprezentatív, kilenc évenként ismétlődő longitudinális felmérései kerültek be az idősorokba, amelyeknek utolsó hulláma 2008-ban már 47 európai országra terjedt ki, és szintén országonként ezer megkérdezettel készített interjúkon alapul. A negyedik az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank (EBRD) égisze alatt Life in Transition (Élet az átmenetben) címmel 2006-ban és 2010-ben lebonyolított felmérés, amely első alkalommal a rendszerváltáson át esett 29 állam polgárait mérte fel, második alkalommal kontrollcsoportként pedig kiegészült öt nyugat-európai ország és Törökország 18 évnél idősebb megkérdezettjeivel. A függő változót a felmérések egy-egy kérdése alapján alakították ki: az elsőnél a megkérdezettnek egy tízfokú skálán kellett elhelyeznie magát (a legfelső képviselte a számára lehetséges legjobb életet). Az Eurobarometer négyfokú skálán várt választ az „összességében mennyire elégedett az életével” kérdésre; az European Values Studies szintén négyféle választ várt a hasonlóan (a boldogságra) feltett kérdésére; míg az Élet az átmenetben elnevezésű vizsgálódás „Mindent egybevetve most elégedett vagyok az életemmel” felvetésre ötfokú skálán kapott válaszokat.

A szerzők szemügyre vették azokat a leegyszerűsítő magyarázatokat, amelyek szerint a boldogság közvetlen összefüggésben áll a személyes jövedelem növekedésével. A komoly gazdasági átalakuláson átesett országokból származó adatok ezt nem

támasztják alá, ami Kínától Afrikán keresztül Kelet-Európáig terjedő országokból származó példákkal igazolható. Így elemzésük két kérdés körül forgott: szűkült-e az elégedettség szubjektív érzékelésében mutatkozó szakadék az átalakulást megelőző országok és a többiek között – és ha nem, mire vezethető vissza fennmaradása? Végkövetkeztetéseik szerint túl azon, hogy a jövedelem emelkedése nem lineáris, hanem loglineáris összefüggést mutat az elégedettség szubjektív érzékelésével, az átmenetet végrehajtó országok mutatói egyrészt a régi elit felszínén maradt tagjainak gyenge kormányzati teljesítményével (és ezeknek a megkérdezettek tudatában lecsapódó érzékelésével) magyarázhatóak. Ehhez hozzájárul szerintük, hogy a görögkeleti egyházhoz tartozó lakosság nagy hányadával rendelkező államokban (Ukrajna, Oroszország, Görögország, Ciprus) az elégedettség alacsonyabb szintje egyharmad részben a vallás szerepére vezethető vissza. Felhívják a figyelmet, hogy az átalakulás a jólét emelkedését hozhatta (egyesekek), ám egyben hosszútávú pszichológiai fáradtságot okozhatott (sokaknak). Az étellel való elégedetlenség a reformokkal szembeni apátiához vezethet, veszélyeztetve az új politikai és gazdasági intézményeket.

TÁRGYSZAVAK: boldogság, korrupció, kormányzati teljesítmény, Kelet-Európa

HOLKA LÁSZLÓ

72/2016

A jövedelmi minimumot szolgáló programok Európában. A nemzeti politikák áttekintése, 2015

Hugh Frazer – Eric Marlier: Minimum income schemes in Europe. A study of national policies 2015

Brussels, 2016. január, European Commission Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion. 1–58. p.

URL: <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=15304&langId=en>

DOI: 10.2767/860513

Szociálpolitikai tájékoztatásra, tanácsadásra, elemzések készítésére és szakértői vélemények kidolgozására hozta létre az Európai Bizottság 2014 júliusában három korábbi testület utódjaként az Európai Szociálpolitikai Hálózatot (ESPN). A projektet az EU Foglalkoztatási, Szociálpolitikai és Tár-

sadalmi Részvételi Főigazgatóságának megbízásából a Luxemburgi Társadalmi-Gazdasági Kutatóintézet (LISER) munkatársa, Eric Marlier irányítja, az APPLICA független kutatóintézet bevonásával és az Európai Társadalmi Observatórium (OSE) támogatásával. A főigazgatóság társadalombiztosítási rendszerek modernizálásával foglalkozó részlegének megbízásából összeállított 62 oldalas áttekintés a társadalmi kirekesztődés (social exclusion) ellentétéként értelmezett részvétel (social inclusion) aktív formáinak részként értelmezett eljárások közül, a rászorulóknak megadott jövedelmi minimum garantálására hivatott programokat tekinti át, harmincöt ország szakértői véleményeinek összegzésével.

A beszámoló előzménye 2009-ben keletkezett, így a szociálpolitikák előrehaladásának értékelésében az alapot az akkor kiadott összefoglaló, és a 2012. évi adatokból (és alkalmazott szakpolitikákból) kiinduló értékelés egybevetése adja. A szakértői vélemények megkerülhetetlen alkotórésze volt a háztartások referenciaköltségvetéseinek módszertani háttérét adó tanulmány.¹ A szakértők ítéleteinek további háttérét a 2. számú mellékletben szereplő, a modell-családok jelzőszámait ismertető táblázatok adják.

A jövedelmi minimum alatt olyan jövedelmi támogatás értendő, amelyben munkaképes korú (ál-lásban lévő, vagy munkanélküli) egyének részesülnek, bevált eszközökkel igazolt biztonsági hálót nyújtva mindazoknak, akik nem férnek hozzá a társadalombiztosítási ellátásokhoz, vagy ezekre formált jogcímük elévült. Az ennek szolgálatában álló programok valójában végső megoldást kínáló tervek, céljuk megelőzni a nélkülözést, tisztas megélhetési színvonalat garantálni a minden egyéb pénzügyi támogatást nélkülöző (vagy nem elégséges mértékben megkapó) érintetteknek és eltartottjaiknak. A szakértőktől két kérdésre vártak választ. Az egyik a programok szegénységgel és a társadalmi kirekesztődéssel szembeni védelemben kimutatható hatékonyságát firtatta, míg a másik azt tudakolta, milyen mértékben és mekkora hatékonysággal kapcsolódnak ezek a programok más jellegű társadalmi juttatásokhoz és szolgáltatásokhoz, hozzájárulnak-e az érintettek munkaerő-piaci helyzetének

megszilárdításához? Magyarországot a szakértők között Albert Fruzsina (ELTE TTKP, Károli Gáspár Református Egyetem) és Gál Róbert Iván (KSH NKI, TÁRKI) képviselte.

A jövedelmi minimum garantálását ötféle típusba sorolták be, az egyes országok értékelését ezeknek megfelelően is elvégezték. A szakértők munkáját statisztikai adatokat felvonultató melléklet segítette (összeállította Jonathan Bradshaw, a program koordinátora Nagy-Britanniában és Sarah Marchal, az Antwerpeni Egyetem munkatársa). Minimum jövedelmi szint védelmének indikátorai (MIPI) elnevezést kapták az adókat és juttatásokat országonként összegző jelzőszámok, amelyeket kiválasztott családmodellekre szerkesztettek meg – ezt a készletet eredetileg a Yorki Egyetemen dolgozták ki 1992-ben, majd kibővítették az egész unióra a 2009. évi értékeléshez. Az adatbázis így Ciprus, Horvátország és Málta kivételével lefedi az EU minden tagországot, de kiterjed Dél-Koreára, Norvégiára és az Egyesült Államok három államára is. A családok szimulációja érvényes 2001-re, 2009-re és 2012-re. A MIPI-ben vizsgált öt modell tartalmazza az egyedülállót, a házaspárokat, a két (7 és 14 esztendő) gyermekkel rendelkező házaspárokat, a 7 és 14 éves gyermeket nevelő egyedülálló szülőket, valamint a kétéves gyermeket egyedül nevelőket, ugyanakkor ez a módosított változat nem terjed ki a két gyermeket egyedül nevelő szülőkre; minden felnőtt feltételezett életkora 35 év. A MIPI-ben szereplő ötféle jövedelmi eset közül az összeállítás kettőt vett figyelembe. A családmodellek megalkotásakor feltételezték, hogy nem rendelkeznek megtakarításokkal, és hogy lakásukat bérlik.

Az adatok a rendelkezésre álló nettó jövedelmek típusait tüntetik fel, azaz a bruttó kereseteket (a minimálbér esetében), amelyeket csökkentettek a személyi jövedelemadóval, növeltek a helyi adók nélküli fűtési támogatásokkal, megtoldottak az adott családmodelleket megillető alanyi jogon járó (előzetes befizetés nélküli) juttatásokkal, különös tekintettel a szociális támogatásokra és a családi (gyermeknevelési) pótlékokra. Ismertetik a szociális és a minimálbérben részesülő, egykeresős családi juttatásokat – mindkettőt megadva nemzeti valutában és PPP-ben (vásárlóerő-paritáson) is. Az utóbbit a háztartások referenciaköltségvetéseinek módszertanát kidolgozó tanulmány nem tette meg. Sőt, feltüntetik, miként arányulnak ezek a medián-jövedelem 60%-ában értelmezett küszöbértékhez.

¹ Bruder Emese: Kutatási összefoglaló a referencia-költségvetések közös módszertanának fejlesztéséről Európában (avagy fogyasztói kosár alapú szegénységmérés az Európai Unióban). *Nemzetközi Statisztikai Figyelő*, 2016. 1. sz. 26–29. p.

TÁRGYSZAVAK: minimum jövedelmi szint, szociálpolitika, családmódellek, társadalmi kirekesztődés

HOLKA LÁSZLÓ

73/2016

Az életszínvonal mint versenyképességi tényező

Peter Madzík – Jana Piteková – Alena Daňková: Standard of living as a factor of countries' competitiveness

Procedia Economics and Finance, 2015. 500–507. p.

URL: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212567115016603>

DOI: 10.1016/S2212-5671(15)01660-3

Az EU vezetőinek 2010-es megállapodása nyomán létrejött dokumentum, az Európa 2020 Stratégia fő célja támogatni az „okos, fenntartható belső növekedést, szorosabban összehangolva az egyes nemzeti és európai politikai irányvonalakat”. A ružomberki (rózsahegyi) katolikus egyetem szerzőinek tanulmánya az egyes országok versenyképessége és lakosságának életszínvonala között fennálló kapcsolatot vizsgálja. A szakirodalom áttekintése azt mutatja, hogy a versenyképességre és az életszínvonalra vonatkozó változók bizonyos átfedéseket mutatnak – a versenyképességet mérő mutatók vagy azonosak az életszínvonalával, vagy pedig impliciten tartalmazzák az életszínvonal bizonyos mutatóit. És míg a Világ-gazdasági Fórum 2014. évi jelentése 151 ország egyenként 12 aggregált mutatóját tartalmazza, az életszínvonalra, különösen annak szubjektív megítélésére már jóval szerényebb adatbázis érhető el: a jóllétre és a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) adataira támaszkodva végülis 36 ország 11 aggregált mutatóját sikerült egybegyűjteni. Az ezeken elvégzett elemzés alapján feltételezhető, hogy van korreláció az életszínvonal és a nemzetközi versenyképesség között. Viszonylag erőteljes a jövedelmeknek az ország versenyképességére gyakorolt hatása, de további kapcsolatok fedezhetőek fel a természeti környezet vagy az elégedettségi tényezők között is. Több tekintélyes tanulmány sorra vette már azokat a tényezőket, amelyek növelhetik a versenyképességet. Ezek általában a gazdasági (üzleti támogatás), társadalmi és környezeti (természeti erőforrások hasznosítása) aspektusokat vetnek fel. Jelen tanulmány rámutat, hogy van még egy potenciális forrása a nemzetközi versenyképességnek, ez

pedig a „benchmarking”, vagyis a versenytársak folyamatos összehasonlítása.

A klaszteranalízis eredménye alapján a vizsgált országok nyolc kategóriába sorolhatók, amelyekbe az egyes országok a nemzetközi versenyképesség tekintetében, illetve életszínvonal kimutatható jellemzők együttes alkalmazásával kerültek. Így alkot egy osztályt Japán, Nagy-Britannia és az Egyesült Államok, önmagában Dél-Korea; majd Izland, Írország, Szlovénia; ismét egy kategória Franciaország, Görögország, Izrael, Olaszország, Portugália, Spanyolország; egymaga testesít meg egy kategóriát Oroszország, és a következő osztályban együtt szerepel Csehország, Észtország, Magyarország, Lengyelország és Szlovákia. Amennyiben az országok versenyképességének egyes tényezőit tekintjük és hasonlítjuk össze, megállapíthatóvá válik, hogy melyik ország rendelkezik a legjobb eredménnyel. Ily módon azonosíthatókká válnak a versenyképesség egyes területein a „vezetők”, akik a legjobb eredményt elérve „utat mutatnak”, vagyis a legjobb gyakorlatot (best practice), amelyet más országok is átvehetnek, követhetnek. Az egyes országok versenyképessége és életszínvonala közötti kapcsolatok vizsgálata tehát azt mutatta, hogy van összefüggés az egy főre jutó bruttó hazai termék (GDP) értéke és a népesség életszínvonala között, sőt a legjelentősebb korrelációként emelkedett ki a vizsgált mutatók közül. Az azonosított kapcsolatok alapján továbbá azon területeket vizsgálja, amelyek képesek növelni az egyes országok versenyképességét, mindezeket a jelenlegi makrogazdasági irányvonalakkal összehasonlítva.

TÁRGYSZAVAK: versenyképesség, jóllét, szubjektív jóllét, nemzetközi összehasonlítás

SZULY RITA

74/2016

Romániai háztartások bevételei – kihívás a gazdasági-társadalmi kohézió számára

Luminita Chivu – Constantin Ciutacu – Laurentiu Georgescu: Household income in Romania. A challenge to economic and social cohesion

Procedia Economic and Finance, 2015. 398–401. p.

URL: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S221256711500310X>

DOI: 10.1016/S2212-5671(15)00310-X

A Costin C. Kirițescu nevét viselő Közgazdasági Intézet (INCE) két munkatársa és a Román Tudományos

Akadémia Nemzetgazdasági Intézetének kutatója által jegyzett rövid írás a fenntartható fejlődés előmozdítására életre hívott ESPERA elnevezésű nemzetközi konferencia-sorozat második, 2014 novemberében tartott ülésének tanulmányai között szerepelt. A szerzők tizenöt év összehasonlítható idősorain kimutatják, hogy a Romániában a háztartások bevételeinek alakulása nem segítette elő a gazdasági-társadalmi kohézió fenntartását. Miközben az egy főre jutó bruttó hazai termék (GDP) 4,3-szeres bővülést mutatott, Romániában a háztartások egy-egy tagjára jutó teljes évi átlagjövedelem aránya a GDP-ben 55,5%-ról 34,4%-ra mérséklődött.

Jelentős különbségek mutatkoznak az egyéni bevételek mennyiségében és struktúrájában is vidéki és városi viszonylatban. Romániában egy vidéki háztartásban élő személy évi átlagkeresete 1998-ban mindössze 56%-a volt egy városlakóénak, 2013-ra ez az arány 51,6%-ra mérséklődött.

A háztartási bevételek strukturális sajátossága a bérből származó jövedelmek alacsony részesedése mind az összes jövedelemből, mind az egy főre jutó GDP értékéből. 1998-ban a háztartás egy tagjának összes bérbevétele a GDP/fő érték 18,6%-a volt, 2013-ban pedig 17,6%-a. Más EU tagországokhoz hasonlítva, egy romániai háztartásban élő személy számára elérhető átlagos jövedelem mértéke valódi kihívást jelent a gazdasági-társadalmi kohézió számára. 2012-ben a romániai érték 17,6%-a volt a dániai, 18,2%-a a francia, 18,4%- a belga és 66,9%-a a magyarországi adatoknak.

TÁRGYSZAVAK: életszínvonal, társadalmi kohézió, bruttó hazai termék, Románia

SZULY RITA

Gazdaság

75/2016

Airbnb: a hálózati alapú vendéglátás jövője

Jeroen Oskam – Albert Boswijk: Airbnb: the future of networked hospitality businesses

Journal of Tourism Futures, 2016. 1. sz. 22–42. p.

URL: <http://www.emeraldinsight.com/doi/full/10.1108/JTF-11-2015-0048>

DOI: 10.1108/JTF-11-2015-0048

A digitális eszközök és hálózatok gyors elterjedésével, a kommunikáció új formáinak megjelenésével jelle-

mezhető, jelenleg is zajló, harmadik ipari forradalom vagy digitális forradalom néven is ismert folyamatok nyomán 2008-ban megjelenő Airbnb szállásközvetítő felület a kezdetektől fogva kihívás elé állította a vendéglátás hagyományos szereplőit, csakúgy, mint az állami és önkormányzati döntéshozókat.

A holland szerzőpáros a társadalmi változásokon belül négy különböző nézőpontból közelítve próbálta feltárni a hasonló szolgáltatók népszerűvé válásának, elterjedésének okait. Ezek közül első a már említett technológiai változások sora, amely alapjaiban változtatta meg a személyek és szervezetek közti információcserét. Elemzik még a szociológiai változásokat (az anyagi javak előállítása és birtoklása helyett egyre inkább előtérbe került a tudás, tapasztalat és élmény, és az ezekkel összefüggő önmegvalósítás), a némiképp elvont filozófiai, és az új üzleti modellekkel jellemezhető gazdasági perspektívát.

Az Airbnb működését vizsgálva a szerzők igyekeznek elosztatni azt a tévhitet, hogy a „sharing economy”, azaz a megosztáson alapuló üzleti-gazdasági modell része lenne. Ez ugyanis lényegében profitalapú, ahol a szálláskínálók kiadják szezonálisan vagy folyamatosan kihasználatlan szobájukat vagy lakásukat az arra igényt tartó vendégeknek, míg a felületet üzemeltetők minden tranzakció után jutalékot kapnak.

Sikerének titka mindenekelőtt olcsósága, azonban érdemes megjegyezni, hogy ezt részben az adófizetés elkerülésével tudja elérni, ami egyenesen következik az adójogi környezet technológiai változásokhoz viszonyított lemaradásából. A szolgáltató felület gyors elterjedésében szerepet játszott, hogy bárki lehet szállásadó, és őket is legfőképpen az anyagi tényező motiválja. Népszerűnek bizonyult az „Élj úgy, mint a helyiek” szlogen is, saját felmérésük szerint a vendégek 93%-a szeretné átélni ezt az élményt. Az Airbnb növekvő piaci részesedését mutatja, hogy a szerzők által ismertett becslés szerint a 2015-ös évben nyolcvanmillió vendégéjszakás forgalomról adhatott számot a szállásközvetítő.

Az egyik oldalon tapasztalható látványos fejlődés mellett érdemes megemlíteni a másik oldal, nevezetesen a szállodák veszteségét is. Az Airbnb által okozott piaci túlkínálat az árak csökkenéséhez és a hagyományos piaci szereplők részesedésének csökkenéséhez vezet. Ez a visszaesés főként az olcsóbb, üzleti rendezvények lebonyolítására nem alkalmas szállodákat érinti. A szállásközvetítő részéről érvként hozzák fel, hogy az általuk kínált szállás-